

עיר התורה שקרובה אליך

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ם העולמית

הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד. ראש העין. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

המלך

פרשת בשלח

אדר

לא לחכמים לחם וגם לא לגבונים עֶשֶׂר

קהלת פרק ט (יא) שִׁבְתִּי וְרָאָה תַּחַת־הַשָּׁמַיִם כִּי לֹא לַקְלִיִּם הַמְרוֹץ וְלֹא לַגְבוּרִים הַמְלַחֵמָה וְגַם לֹא לַחֲכָמִים לַחֵם וְגַם

לֹא לַנְּבֹנִים עֶשֶׂר וְגַם לֹא לַיִדְעִים חֵן כִּי־עַת וּפְגַע יִקְרָה אֶת־כָּל־אֵלֶּם:

שמות פרק טז (ד) וַיֹּאמֶר יְקֹק אֱלֹהֵי הַנְּנִי מִמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעַם וּלְקֹטוֹ דְּבָרֵי־יוֹם בַּיּוֹם לְמַעַן אֲנַסְנוּ הַיֵּלֶךְ בְּתוֹרַתִי אִם־לֹא: (טו) וַיִּרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו מִן הוּא כִּי לֹא יָדְעוּ מַה־הוּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֱלֹהִים הוּא הַלֶּחֶם אֲשֶׁר נָתַן יְקֹק לָכֶם לֶאֱכֹלָה: (טז) זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְקֹק לְקֹטוֹ מִמֶּנּוּ אִישׁ לְפִי אֲכָלוּ עֹמֵר לְגִלְגָּלֶת מִסֹּפֶר נַפְשֵׁיכֶם אִישׁ לְאִשֶׁר בָּאֵהָלוֹ תִּקְחוּ: (יז) וַיַּעֲשׂוּ כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְקֹטוֹ הַמְרֻבָּה וְהַמְמַעֵיט: (יח) וַיִּמְדוּ בַעֲמֹר וְלֹא הֶעֱדִיף הַמְרֻבָּה וְהַמְמַעֵיט לֹא הִחְסִיר אִישׁ לְפִי־אֲכָלוּ לְקֹטוֹ: (יט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֱלֹהִים אִישׁ אֶל־יֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד־בִּקֹּר: (כ) וְלֹא־שָׁמְעוּ אֱלֹהִים וַיֹּתֵרוּ אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ עַד־בִּקֹּר וַיִּרְם תּוֹלְעִים וַיִּבְאֵשׁ וַיִּקְצַף עֲלֵהֶם מֹשֶׁה: (כח) וַיֹּאמֶר יְקֹק אֱלֹהֵי מִצְרָיִם מִצְרָיִם וְתוֹרַתִּי: (לג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אֶהְרֹן קַח צִנְצָנֶת אַחַת וְתַשְׁמֵה מְלֵאֵי־הָעֹמֶר מִן וְהִנֵּחַ אֹתוֹ לְפָנַי יְקֹק לְמִשְׁמַרְתְּ לְדַרְתֵּיכֶם:

שאלה

א: ויש לשאול מה הניסיון שהקב"ה מנסה אותם אם שומרים התורה מאחר ומוריד להם את המן?

ב: עוד יש לשאול על דברי המכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק טז למען אנסנו הילך בתורתך אם לא נסוי הוא להן לכל באי העולם. וכ"כ ר' אליעזר אומר לא ניתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן. והשאלה הרי התורה ניתנה לדורות למרות שאינם אוכלי מן?

ג: ידועה ומפורסמת הסגולה של אמירת פרשת המן ביום שלישי השבוע שבטוח שאלפי אנשים עשו אותה כי מי לא מתפלל על פרנסה, אולם צריך ביאור מה הסגולה שבדבר?

ד: עוד נשאל רשב"י כמבואר בגמרא יומא דף עו ע"א שאלו תלמידי את רבי שמעון בן יוחי מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה, אמר להם אמשול לכם משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שיש לו בן אחד פסק לו מזונותיו פעם אחת בשנה ולא היה מקביל פני אביו אלא פעם אחת בשנה, עמד ופסק מזונותיו בכל יום והיה מקביל פני אביו כל יום, אף ישראל מי שיש לו ארבעה וחמשה בנים היה דואג ואומר שמא לא ירד מן למחר ונמצאו כולן מתים ברעב נמצאו כולן מכוונים את לבם לאביהן שבשמים ע"כ.

פרנסה מהשמים:

ובכדי לבאר את פרשת המן והמסר שבה נקדים, שרצון התורה ללמדנו על הנושא המרכזי בחיי האדם והוא, פרנסתו של אדם היא מהשמים כדלקמן, בהיות רבים וטובים טועים בחושבם כי כל פרנסתם תלויה במעשיהם בזריזותם ובחכמתם ובתבונתם ולזאת ישנם רבים אף מגדילים לעשות לחבר ספרים על דרך הצלחתם בעסקים כאילו ללמדנו העתק הדבק, ולכך בני אדם מתוך אותה הנחה טועים באורח חייהם לתת את כל הדגש על כך ומזניחים את תכליתם בעולמם, מאחר ונבאר שהכל תלוי בידי שמים, ונחל בדברי שלמה המלך אשר אמר בקהלת פרק ט (יא) שִׁבְתִּי וְרָאָה תַּחַת־הַשָּׁמַיִם כִּי לֹא לַקְלִיִּם הַמְרוֹץ וְלֹא לַגְבוּרִים הַמְלַחֵמָה וְגַם לֹא לַחֲכָמִים לַחֵם וְגַם לֹא לַנְּבֹנִים עֶשֶׂר וְגַם לֹא לַיִדְעִים חֵן כִּי־עַת וּפְגַע יִקְרָה אֶת־כָּל־אֵלֶּם: ופרש"י בקיצור את המבואר במדרש קהלת רבה (וילנא) פרשה ט ד"א כי לא לקלים המרוץ זה עשהאל שנאמר (שמואל ב' ב') ועשהאל קל ברגליו כאחד הצביים וגו', ומה היה קלותו שהיה רץ על סאסי שיבוליא ואינן משתברין, אתמול ועשהאל קל ברגליו, והיום (שמואל ב' ב') ויכהו אבנר באחרי החנית וגו', ולא לגבורים המלחמה זה אבנר דכתיב (שמואל א' כ"ו) הלא איש אתה ומי כמוך בישראל וגו', דא"ר אסי משום ר' יוחנן נוח לו לאדם להזיז כותל בנוי שש אמות בעובי מלהזיז רגלו אחת של אבנר, והיום (שמואל ב' ג') הכמות נבל ימות אבנר, וגם לא לחכמים לחם, זה שלמה, אתמול (מלכים א' ה') ויהי לחם שלמה ליום אחד שלושים כר סלת וששים כר קמח וכתוב עשרה בקר בריאים וגו', אמר ר' יוחנן וכן בכל יום ויום וכן כל אשה ואשה עושה לו סעודה, כסבורה שהוא סועד אצלה, והיום וזה היה חלקי מכל עמלי, מאן דאמר קודיה ומאן דאמר קניה ומאן דאמר קשרתיה, וגם לא לנבונים עושר זה איוב, אתמול (איוב א') ויהי מקנהו שבעת אלפי צאן וגו' ומקנהו פרץ בארץ, א"ר יוסי בר' חנינא פרץ גדרו של עולם, בכל מקום מנהגו של עולם זאבים הורגים את העזים, ברם באיוב העזים הורגים את הזאבים, והיום (איוב י"ט) חנוני חנוני אתם רעי וגו' ע"כ.

מעשה עם האבן עזרא:

וכתב האבן עזרא קהלת פרק ט וגם לא לחכמים לחם, שהיה ראוי להיותם מושלים בכסילים ויהיו רשים והדבר הפוך ברוב: וביאור דבריו מניסיונו על בשרו שכבר העיד האבן עזרא על עצמו שנולד במזל עוני עד שאם

בית: רח' שמאי 18 טל: 039096874 לשכה רח' שמאי 13, אלעד • טל: 03-9096601 • פקס: 03-9337941

tel: 972-3-9096784 • hom: 18 shamai st' fax: 972-39337941 • tel: 972-3-90966001 • 13 shamai st' elad 40800

עיר התורה שקרובה אליך

מרדכי מלכא רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ם העולמית

הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד. ראש העין. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

ימכור נרות השמש לא תשקע ואם ימכור תכריכים לא ימותו בני אדם בכדי שלא תהיה לו פרנסה. ומסופר על האבן עזרא שפעם שמע על מקום שמחפשים רב לישוב חשב אולי יקבלו אותו ויוכל להתפרנס, הלך להציע עצמו אך ראה את מלבושו בלוי וקרוע ולא הסכימו כי חכמת מסכן בזויה, אמר להם טוב אני יכול להביא לכם רב מיוחד הלך וחיפש איזה אדם גבוה ושמן עם זקן שמרשים בחיצוניות, ואמר לו האבן עזרא מה דעתך להיות רב הישוב ותקבל משכורת גבוהה השיב הלה והרי איני יודע ללמוד ולהורות, אמר לו הא"ע אני יהיה צמוד אליך מעולם אל תענה אלא תשלח תמיד שרק דרכי אפשר להעביר השאלות ואני ישיב, הסכים לרעיון הביאו לפרנס הישוב התפעלו מחזותו ושמחו וקיבלו אותו, ואכן כפי שסוכם כל שאלה שתהיה רק דרך השמש שהוא האבן עזרא והיה משיב, החליט האבן עזרא הגיע הזמן ללמד לקח וביקש חופשה, אולם הרב אמר לו מה יעשה כיצד ישיב בלעדיו, אמר לו אני יתן לך כמה כללים עד שאני יחזור, אם שואלים בענייני שבת תשיב צריך להחמיר להמתין בכדי שיעשו, ואם ישאלו באבלות הלכה כדברי המיקל ואם ישאלו באיסור והיתר תלוי אם יש ששים כנגד האיסור מותר, שמח שזה קל ושינן הדברים ובאמת באותה שבת נשאל בענייני שבת ואמר תלוי אם יש ששים ובאבלות השיב תלוי להמתין בכדי שיעשו ובא"ה הלכה כדברי המיקל התחילו האנשים לצחוק מה קרא לרב השתבש וככל ששאלו התברר שמדובר בבור ועם הארץ אך התפלאו כיצד עד עכשיו היה חכם ופיקח כשחזר השמש סיפרו לו ושאלו אותו פרנסי הישוב, אמר להם אני רציתי ללמד אתכם שאתם רציתם רק חיצוניות הבאתי לכם הרי כאשר אני באתי לא רציתם ואני הוא העונה כל התשובות לכן אמר התנא אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו. עכ"פ בפועל למרות חכמתו לא זכה לקבל כבוד או עושר.

למרות הידע הוא עני:

ומסופר בירושלמי (וילנא) מסכת ביכורים פרק ג ששמעון בר ווא למרות שהיה חכם גדול ובקי בהבחנת מרגליות ולכאורה יכול להרויח הרבה כסף ולהיות עשיר המציאות שהיה עני גדול עד שלא היה לו לחם לאכול, ולכן קרא עליו רי"ח הפסוק לא לחכמים לחם. **וכתב בביאור עלי תמר ביכורים פרק ג הלכה ג** וזה נוסף על גדולת תורתו וחסידותו ובצדק כנהו ר"ח רבו במו"ק פ"ג ה"א נטיעה של חמדה. ומשמע בגמ' שאבותיו היו גדולים בהכנסת אורחים כאברהם ואף שאמרו חז"ל בתוספתא דסוטה פ"ד ובמכילתא בשלח פ"א שבמדה שאדם מודד מודדין לבניו מ"מ לא עמדה לו זכות אבותיו מפני דלא נולד במזל דמזוני כמ"ש בתענית כ"ה בנוגע לר"א בן פדת, וכ"ה בשבת ביחס לרבה ב"נ שהיה עני ביותר מפני שמזוני לא בזכותא תליא מילתא אלא במזל תליא מלתא. **וכבר כתבו התוספות מסכת מגילה דף כה ע"א** הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים - קשה דהא בפרק אלו נערו (כתובות דף ל. ושם) אמרינן הכל בידי שמים חוץ מצנים ופחים ונראה דהכא מיירי בתולדות האדם אם יהיה חכם או טפש עני או עשיר גבור או חלש דהכל נגזר עליו חוץ מן היראה כדכתיב אל יתהלל עשיר בעשרו והגבור בגבורתו כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי (ירמיה ט) והתם מיירי במאורעות האדם העתידות לבא אליו אחר שנולד שגם הם בידי שמים חוץ מצנים ופחים.

קושיית המהרש"א ותירוץו שתלוי בתפילה:

ולכאורה מבואר במסכת סנהדרין דף צב ע"א ואמר רבי אלעזר: כל אדם שיש בו דעה לסוף מתעשר, שנאמר ובדעת חדרים ימלאו כל הון יקר ונעים. **והקשה המהרש"א חידושי אגדות מסכת סנהדרין דף צב ע"א** כל אדם שיש בו דעה לסוף מתעשר כו'. לכאורה קשה שהרי נאמר לא לחכמים לחם ולא לנבונים עושר וגו' ויש ליישב ע"פ מ"ש בפרק ב' דנדה מה יעשה אדם ויתעשר א"ל ירבה בסחורה וכו' א"ל הרבה עשו כן ולא הועילו אלא יבקש רחמים למי שהעושר שלו וז"ש כל שיש בו דעה לסוף מתעשר דבתחלה מרבה בסחורה ולבסוף שרואה בשכלו ודעתו שלא הועיל לו גמר בדעתו לבקש רחמים ממי שהעושר שלו וז"ש בהפך זה מי שאין בו דעה סוף הוא גולה וכו' דמתוך שהוא מרבה בסחורה ולא הועיל לו ולפי שאין בי דעת אין מבקש רחמים ונעשה עני לבסוף והוא גולה אף ממקומו שצריך למכרו מחמת דחקו וק"ל: **ואכן הן הם דברי המשנה קדושין דף פב ע"א** רבי שמעון בן אלעזר אומר ראינו רבי שמעון חיה ועוף שיש להם אומנות? והן מתפרנסין שלא בצער, והלא לא נבראו אלא לשמשני, ואני נבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער אלא שהורעתי מעשי, וקפחתי את פרנסתי. **ובגמרא דף פב ע"ב** תניא, ר"ש בן אלעזר אומר מימי לא ראיתי צבי קייץ, וארי סבל, ושועל חנוני, והם מתפרנסים שלא בצער, והם לא נבראו אלא לשמשני, ואני נבראתי לשמש את קוני, מה אלו שלא נבראו אלא לשמשני מתפרנסים שלא בצער, ואני שנבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער אלא שהרעותי את מעשי וקיפחתי את פרנסתי, שנאמר [ירמיהו ה] עונותיכם הטו ע"כ. **וכונת חז"ל בזה** להבהיר לנו כי הרי הקב"ה זן ומפרנס מקרני ראמים ועד ביצי כינים ואם רק נחשוב כמה מזון צריך להכין עבור כל הבעלי חיים עשרת מונים מהאנשים ולמרות הכל לא ראינו שהם נצרכים לעשות עסקים בכדי להתקיים ומדוע האדם שונה מהן? אולם אחרי חטא אדה"ר נתקלל האדם שפרנסתו תהיה עם סבל ולכן האדם

עיר התורה שקרובה אליך

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ם העולמית

הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד. ראש העין. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

נצרך להתאמץ, אך בשום אופן אינו סיבה להבאת הפרנסה אלא היא עונש, כי הפרנסה אינה צריכה אפילו השתדלות כמו כל בעלי חיים, ונמצא שלפי מעשיו של אדם נצרך להשתדלות בתור עונש, אך אינו אמצעי להעשיר ולהצלח, אלא אם נגזר עליו במזלו הוא יצליח בכל אופן ואם לאו יפסיד, ורק ע"י שיתפלל ויתחנן לבורא עולם ויעורר רחמי שמים עליו יכול לשנות את מזלו לטובה.

ניסיון המן לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן.

ובזה נבין אשר מלמדת אותנו התורה בפרשת המן שהיא סגולת הפרנסה לאדם שהקב"ה ציוה למשה אשר יאמר לבני ישראל שהוא יוריד להם את המן אך כל אחד יאסוף רק עומד לגולגלת שהוא עשירית האיפה שזה משקל שחייב בהפרשת חלה קילו חמש מאות ושישים גרם לכל נפש ליום ולכן כל אחד יאסוף לפי מספר הנפשות שיש בביתו, ואף גם זאת כל יום יאסוף רק הנצרך לאותו יום ולא יאסוף גם בשביל מחרת, אולם לצערנו היו קטני אמנה אשר אספו כמות יותר גדולה אולי ירצו לאכול יותר מעשירית האיפה ויש אשר אף שמרו למחרת שאולי מחר יהיה שביתה ולא ירד מן מהשמים ולא יהיה להם מה לאכול, ויש אשר טעו בחשבון ובטעות אספו פחות, והתוצאה אומרת לנו התורה שהמרבית לא העדיף והממעיט לא החסיר ואשר השאיר עד למחרת התלע, זאת אומרת התורה מלמדת אותנו איך הקב"ה מנהיג את העולם, שאדם טועה וחושב יאסוף יותר ויוסיף שעות עבודה ויגדיל את משכורתו על חשבון התורה והתפילה וכדומה וירויח יותר, אך מגלה לנו התורה שהמרבית לא העדיף אלא אותו מן שהוסיף יותר ממה שמגיע לו נמס וכשהגיע לבית ראה שיש בידו רק מה שצריך, כך אדם מגדיל הכנסתו ונדמה לו שהוא יעשיר ע"י? אך מה עושה הקב"ה מביא לו תקלות וקילקולים ויסורים וכדומה ומוציא ממנו את הכסף בכל מיני צורות ולא נותר בידו אלא את מה שמגיע לו בלבד, ומאידך אם החסיר הקב"ה נותן ברכה במעשיו וממלא את חסרונו. ולכן מחברי ספרי הצלחות וצורת עסקים אינה אלא אחיזת עיניים שהרי רבים עשו כן ולא הצליחו ומאידך רבים עשו אחרת וגם הצליחו, כך שלא סוג העסק ולא צורת הפעלתו ולא חכמת האדם עמדה לו להצלח אלא כל אדם נגזר עליו את מסגרת החיים והתקופה שצריך לעבור עלי אדמות. ורק כאשר האדם יפנים את היסוד הזה ויאמין באמונה שלימה שהכל תלוי בחסדי השי"ת ידע לפנות לבוראו שהדבר תלוי בו וישפוך את צקון ליבו לפני השם שישפיע עליו שפע וברכה ממרום כי רק הקב"ה הוא זן ומפרנס לכל מקרני ראמים ועד ביצי כינים. וכמבואר במסכת קידושין כלום ראית שועל חנוני או אריה סבל וכו'. נמצינו למדים שמי ראוי לקבל התורה וללומדה דווקא מי שמפיק לקח ומוסר מהמן שהוא לחם מן השמים ואינו תלוי בו ורק כאשר יש לו את האמונה והביטחון הזה יכול לעסוק בתורה.

מעשה שהיה עם החפץ חיים

פעם פנו שני אחים סוחרי יערות עצים שיכריע בניהם על ויכוח שנוצר בניהם, מדובר שהם רכשו יער והיו סוחרים בעצים ומוכרים ומרויחים יפה והנה בעודם בחצי מלאכתם ביער שקנו הזדמן עוד יער למכירה במחיר טוב ונהיה מחלוקת בניהם אחד רצה לרכוש את היער הנוסף והשני התנגד באומרו קודם נגמור מה שיש בידנו ואח"כ נקנה, החליטו לשאול את גדול הדור מה לעשות, פנו לחפץ חיים ליעץ להם, השיבם שאינו מבין במסחר יערות ואינו יכול להשיב עד אשר הפצירו בו שזה עניין של שלום בניהם, והשיבם שהוא אומנם אינו מבין במסחר יערות אבל יספר להם סיפור ויבינו, פעם היה כפרי אחד שהיה מתפרנס מיין שהיה עושה בביתו היה מוכר יין מהחבית, והנה פעם פנה אליו חברו ויעץ לו מדוע הנך עושה ברז אחד לחבית וצריכים לחכות בתור הרבה אנשים הרי אתה יכול להכפיל את המכירות ולהרויח יותר תוסיף עוד ברז לחבית ותמכור משני ברזים, צחק עליו הכפרי ואמר לו וכי אם אני יעשה עוד ברז יתוסף יין בחבית הרי את כמות היין שיש בחבית אני ימכור בין בברז אחד או שני ברזים מדוע שאני יעבוד יותר קשה יש לי זמן ואני ימכור לאיתי בברז אחד וירויח אותו הדבר. כך גם אצלכם, הבינו שאין טעם לקנות את היער השני ויסתפקו ביער שיש להם עד שיגמרו, ואכן אחר קנה את היער ולבסוף אותו היער נשרף והפסיד אותו אדם את כל כספו ושמחו עד מאוד כיצד שמעו לעצת חכמים. וזה המרבה לא יעדיף כי פרנסתו של אדם קצובה לו אומנם חובת ההשתדלות מוטלת על האדם מפאת הקללה אך לא על חשבון קיום התורה והמצוות והתפילה, ולכן צריך תמיד האדם לבחון את עצמו האם פרנסתו היא לו לרועץ בקיומה של התורה ודאי לא זו הפרנסה הנכונה או שהוא מצידו צריך לשנות דרכו כי לא ירויח מאומה ממה שבה על חשבון התורה והמצוות.

בידידות ואהבה

מרדכי מלכא

בית: רח' שמאי 18 טל: 039096874 לשכה רח' שמאי 13, אלעד • טל: 03-9096601 • פקס: 03-9337941

tel: 972-3-9096784 • hom: 18 shamai st' fax: 972-39337941 • tel: 972-3-90966001 • 13 shamai st' elad 40800